

PRIMII DIPLOMAȚI CHINEZI ÎN OCCIDENT

ANNA EVA BUDURA

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, China imperială, depozitara unei civilizații materiale și culturale remarcabile făurită de-a lungul multor milenii, întinsă pe o suprafață aproape egală cu cea a Europei, a cunoscut schimbări dramatice de o amploare încă neîntâlnite în lunga sa existență. Elementul declanșator al acestora - după părerea istoricilor chinezi - l-a constituit confruntarea ei cu puterile occidentale în plină expansiune colonială. Prin intermediul tunurilor și al comerțului cu opiu - metode brutale încă necunoscute ei în relațiile cu alte țări - aceste puteri „au forțat” porțile „dinastiei cerești”, care adoptase în acel moment cu puterile occidentale politica „porților închise”, cea a izolării. Deși neînsemnate în raport cu dimensiunile Chinei, contactele au declanșat, apoi au accelerat pe măsura înmulțirii lor, dezintegrarea societății feudale chineze: țara a decăzut în stare de semicolonie, economia sa naturală s-a destrămat, iar viața socială și politică a înregistrat crize în lanț. Suita de crize și-a găsit expresia în marea răsccoală țărănească Taiping (1851-1864), apoi s-a adâncit treptat odată cu semnarea de către reprezentanții Curții Imperiale a fiecărui tratat inegal și cu pierderea influenței și prestigiului Chinei în țările vecine ca Riu Kiu, Coreea, Vietnam, Birmania și în cele din zona Asiei Centrale. Pentru prima oară în istoria Chinei relațiile sale cu străinătatea au exercitat o influență nefastă asupra întregii societăți.

În aceste condiții a fost afectat și sistemul tradițional de relații cu alte state practicat de China Imperială de-a lungul mileniilor – sistemul *chaogong*. În tratatul semnat în anul 1861, Marea Britanie și Franța au impus Chinei prevederea de a înființa un organ administrativ special echivalent cu ministerele de Externe ce ființau la acea dată în toate țările occidentale – a Oficiului de Administrare Generală a Treburilor cu alte State (cunoscut în documente ca Zongliyamen). Acest Oficiu, care - după părerea istoricilor chinezi - „a reflectat în mod obiectiv evoluția aparatului de politică externă a Chinei în direcția modernizării”, s-a ocupat în următorii 40 de ani, de relațiile Chinei cu 15 țări de pe continentele european și american, care stabiliseră relații cu ea în noile condiții: Zongliyamen rezolva toate problemele legate de prezența misiunilor lor diplomatice din China; și s-a ocupat, totodată, de înființarea, începând din anul 1877, și activitatea oficiilor diplomatice ale Chinei în străinătate.

Primul oficiu diplomatic al Chinei imperiale Qing, în concepția modernă a unei asemenea instituții, a fost înființat în luna ianuarie a anului 1877, în Marea Britanie, când Guo Songdao, ministrul Legației Chinei a înmănat reginei Victoria scrisorile sale de acreditare.

Stabilirea relațiilor diplomatice ale Chinei imperiale cu puterile occidentale a avut loc într-un context istoric nefavorabil ei. Pe de o parte puterea sa politică, economică și militară nu conferea o bază solidă pe care să-și fundamenteze un statut de partener egal de

dialog și de confruntare cu acestea și, pe de altă parte, cei chemați să elaboreze o nouă concepție pe care să se bazeze aceste relații erau tributari practicilor milenare, acum învechite, și nu reușeau să susțină cu fermitate interesele Chinei. Trimiterea primei misiuni diplomatice de către China imperială nu a fost hotărârea ei suverană ci i-a fost impusă de Marea Britanie pentru „a-și asuma vinovăția” în legătură cu „cazul A. R. Margary”. Acest caz a fost unul dintre multele folosite drept pretexte pentru obținerea unor noi și noi avantaje de către Marea Britanie pe seama Chinei. În anul 1874, o armată expediționară britanică a pătruns din Birmania în provincia Yunnan cu intenția de a face cercetări pe teren. În ajutorul lor a fost trimis (în ianuarie 1875) A.R.Margary, traducător la Legația Marii Britanii la Beijing. Într-o ciocnire cu localnicii care au opus rezistență activității militarilor britanici, acesta, împreună cu câțiva soldați, a fost ucis. În iulie 1875, ministrul Legației britanice a cerut părții chineze ca să trimeată de urgență un înalt demnitar la Londra care să ceară scuze în numele Curții imperiale chineze autorităților britanice. Sub presiunea părții engleze, cererii i s-a dat curs și în august, Guo Songdao, atunci vicepreședinte al Consiliului Armatei a fost desemnat ca „înalt demnitar reprezentant al suveranului în Marea Britanie” (ambasador). În aceste condiții a început activitatea primului reprezentant diplomatic al Chinei imperiale.

Ce știm despre Guo Songdao, care și-a înscris numele pe prima filă a istoriei moderne a diplomației chineze?

Guo Songdao s-a născut în anul 1818, în provincia Hunan în casa unui moșier cu venituri modeste, dar cu dragoste și respect pentru carte. A deprins primele cunoștințe îndrumat de părintele său, apoi și-a continuat studiile în școlile din capitala provinciei, Changsha. La 17 ani, a trecut cu succes primul examen pentru ocuparea unui post în ierarhia de stat și la 29 de ani, a promovat ultimul examen, fiind admis la Academia Imperială. Asemenea multor tineri din generația sa, profund afectat de înfrângerea țării sale în războiul opiumului (1840), a căutat să înțeleagă cauzele care au determinat-o; și-a îndreptat atenția spre studierea istoriei și realizărilor țărilor occidentale; totodată, s-a folosit de numirile sale în diferite posturi administrative din provincie pentru a se documenta cu privire la starea țării sale. Guo Songdao s-a remarcat ca un intelectual de frunte al Chinei, ca un bun cunoscător al culturii tradiționale și ca un poet sensibil. Începând din luna martie 1875, a deținut postul de Magistrat al provinciei Fujian, apoi pe cel de vicepreședinte al Consiliului Armatei. După numirea sa în funcția de înalt demnitar, reprezentant al suveranului în Marea Britanie, a funcționat în Zongliyamen și, începând din luna august 1876, ca vicepreședinte al Consiliului Riturilor.

Numirea sa în postul diplomatic a declanșat o campanie deșănțată împotriva lui. Marea masă a demnitarilor, condiționată de educația tradițională și inhibată în gândire datorită însușirii mecanice și absolutizării cunoștințelor absorbite din cărțile clasicele filosofiei chineze, a considerat că acceptarea acestei numiri constituie un act de trădare a idealurilor strămoșești. S-a ajuns până în situația în care candidații la examenele imperiale la nivelul provinciei Hunan au incendiat, în semn de protest, o mănăstire ctitorită de Guo Songdao; puțin a lipsit să nu facă același lucru și cu reședința sa. Prietenii lui apropiați, care i-au apreciat performanțele intelectuale, îngroziți de cele întâmplate, l-au sfătuit să renunțe la acest post pe care ei l-au considerat dezonorant

pentru el. Deși frământat și descurajat, Guo Songdao nu se putea hotărî să facă acest pas și a cerut audiență la împărăteasa-mamă Cixi. Plină de înțelegere pentru frământările sale suverana l-a încurajat: ” Nu puneți la inimă cuvintele nesăbuite ce se spun la adresa domniei tale. Cei ce clevesc împotriva domniei voastre nu înțeleg situația în care ne aflăm: nu dispunem de o armată bine înzestrată și, în aceste condiții, cum am putea lăsa țara de izbeliște? Să vă gândiți la un singur lucru: ca să vă serviți țara cu credință. Măria Sa Împăratul cunoaște situația domniei voastre. Fiți pe pace.” Întărit în încrederea în importanța misiunii sale, Guo Songdao a dat curs recomandării imperiale. La 2 decembrie 1876, împreună cu soția și întregul personal al ambasadei compus din 10 persoane, s-a imbarcat, la Shanghai, pentru lungul drum spre Londra.

Din acel moment, Guo Songdao și-a luat în serios munca sa de diplomat și sarcina ce i s-a încredințat de a informa cu regularitate Zongliyamen despre activitatea sa. În tot timpul călătoriei, care a durat mai bine de 50 de zile, a notat observațiile sale asupra țărilor prin porturile cărora trecea vaporul, înregistra tot ceea ce i se părea demn de luat în considerare și folositor pentru propășirea țării sale. Până să ajungă la Londra, însemnările au fost redactate pentru a putea fi trimise la Zongliyamen și pentru a fi publicate sub titlul *Shixi Jicheng (Solie în Occident. Note de drum)*.

În luna ianuarie 1877, a pus piciorul pe pământul Marii Britanii. Și-a prezentat scrisorile de acreditare reginei Angliei în calitate de ministru al Legației Imperiului Qing. Un an mai târziu, a fost acreditat și în Franța. A înțeles greutatea sarcinilor implicate de activitatea diplomatică și a căutat să-le îndeplinească cu spirit de răspundere. Nu este greu de imaginat că acomodarea i-a cerut un efort considerabil. A trebuit să se obișnuiască cu condițiile climatice, cu modul de trai și alimentația specifică, cu comportamentul și stilul de viață întâlnit în Anglia și Franța secolului al XIX-lea, țări în plină eferescență a industrializării și a expansiunii colonialiste; a trebuit să-și perfecționeze zi de zi cunoștințele de limbă engleză. Este remarcabil faptul că în ciuda condițiilor total diferite de cele în care s-a născut și a crescut, Guo Songdao s-a acomodat remarcabil de repede cu noile condiții de viață; a făcut față fără dificultate avalanșei de noi informații care-l copleșeau în fiecare zi, reușind să selecteze din acestea pe cele de importanță majoră și imediată pentru țara sa. Lucra cu sârguință. Nota și sistematiza informațiile în fiecare zi, însoțindu-le cu observațiile și comentariile sale. La încheierea misiunii sale, însemnările lui însumau 500.000 de ideograme. Foarte curând el a devenit o personalitate cunoscută și respectată în cele două capitale pentru activitatea sa neobosită, fiind mereu prezent alături de regina Angliei sau președintele Franței la parade militare și alte acțiuni festive importante.

Convins fiind că în Anglia și Franța sunt foarte multe lucruri ce merită a fi însușite de China, a audiat dezbaterile parlamentare, a vizitat campusuri universitare și s-a informat despre sistemele politic, juridic și financiar, a vizitat instituții de învățământ și s-a interesat de sistemul educațional, a vizitat instituții de cercetare și s-a documentat despre noile descoperiri științifice, a vizitat muzee, biblioteci, redacții de ziare, fabrici de armament, șantieri navale, monetăriile statului, mine, porturi, închisori. A acordat o atenție deosebită înțelegerii sistemului de transport feroviar și funcționării rețelei de telegraf. Nu a neglijat nici urmărirea vieții culturale, vizionând spectacolele de teatru și operă, audiind concerte de muzică europeană clasică.

Guo Songdao a înțeles foarte repede avantajele oferite de un stat modern, ce funcționa în conformitate cu legile și în care existau pârgii legale pentru rezolvarea diferendelor. El, de altfel, a știut să se folosească de ele pentru apărarea intereselor statului și cetățenilor chinezi. În calitate de reprezentant al Imperiului Qing s-a implicat cu fermitate în rezolvarea cazurilor aduse la cunoștința sa, cazuri în care cetățeni britanici rezidenți în China au încălcat drepturile la viață și proprietate ale unor cetățeni chinezi sau au adus prejudicii intereselor materiale unor întregi comunități. Bun negociator și abil organizator, dar și bun cunoscător al prevederilor legale din aceste țări, a știut să recurgă la serviciile unor advocați pricepuți și a reușit astfel să obțină câștig de cauză (despăgubiri materiale, restabilirea *status quo ante* etc.) pentru partea chineză.

Cel mai remarcabil succes l-a obținut în cazul apărării integrității teritoriale a provinciei Xinjiang. „Problema Kashgarului” s-a născut odată cu acțiunile comandantului militar al hanatului Hao din Asia Centrală, Akubo. În anul 1865, acesta folosindu-se de răscoalele populației musulmane din provincie, a ocupat valea râului Kashgar și, în 1867, a proclamat întemeierea statului Chadeshar. De aici a continuat să se extindă spre nord spre valea râului Ili, periclitând interesele Rusiei în acea zonă. Rusia a ocupat regiunea Ili promițând Curții Imperiale chineze că se va retrage după lichidarea puterii militare a lui Akubo, până atunci însă, în schimbul unor avantaje comerciale și politice, Rusia țaristă a recunoscut Chadeshar ca entitate statală sub conducerea lui Akubo, semnând cu aceasta, în 1872, un tratat. În anul 1874, în aceleași condiții, Chadeshar a obținut și sprijinul Marii Britanii.

Pentru restabilirea ordinii în provincia Xinjiang, Curtea Imperială Qing a îndreptat împotriva secesioniștilor o armată numeroasă comandată de Zuo Zongtang. Akubo, văzând situația sa periclitată, a trimis o solie în Anglia pentru a cere ajutor. Foreign Office era înclinat să se pronunțe pentru recunoașterea independenței teritoriilor ocupate de Akubo și a entității statale întemeiată de acesta și să trimită un reprezentant diplomatic acolo. După ce a aflat de sosirea acestei solii, la 15 iunie 1877, Guo Songdao a adresat o notă ministrului de Externe, lordul Derby, în care a protestat cu fermitate împotriva acțiunilor preconizate de Marea Britanie, subliniind că acestea contravin dreptului internațional și încalcă drepturile suverane ale imperiului chinez. Guo Songdao a știut cum să dejoace planurile și tertipurile diplomatice ale cercurilor politice britanice care urmăreau atingerea scopurilor Marii Britanii pe căi ocolite. El a refuzat varianta oferită de partea engleză ca în schimbul recunoașterii de către Anglia a suzeranității Chinei asupra Kashgarului, China să accepte independența puterii lui Akubo. Demersurile lui Guo Songdao, informarea Curții Imperiale chineze despre acțiunile sale au condus la apărarea suveranității și demnității statului chinez și au oferit sprijin diplomatic acțiunilor militare, în desfășurare, pentru restabilirea integrității teritoriale a Chinei în acea regiune.

Guo Songdao a înțeles foarte repede importanța consulatelor pentru apărarea intereselor și drepturilor conaționalilor săi emigrați în America și în coloniile engleze. Propunerea lui de a se crea consulate, după modelul țărilor occidentale, a fost acceptată de Zongliyanen și, în 1878, s-a deschis primul consulat al Chinei la Singapore, urmate de cele din San Francisco, Yokohama și Kobe, ceea ce a însemnat un pas înainte în procesul de modernizare a diplomației chineze.

În dorința de a grăbi progresul țării sale în cât mai multe domenii, a înaintat numeroase propuneri Zongliyamen, ca de pildă, traducerea, pentru a fi aplicate și în China, a reglementărilor în vigoare în diferite țări occidentale în ce privește desfășurarea comerțului lor exterior, ca și a legilor și practicii judecătorești în vigoare acolo, precum și a dezbaterilor conferințelor mondiale ce se ocupau de probleme de interes comun. Funcționarii conservatori ai Curții Imperiale nu au înțeles însă importanța acestor propuneri și au refuzat să le dea curs.

Cel care se apleacă asupra însemnărilor sale și constată realizările activității sale diplomatice în cei doi ani cât a funcționat în cele două capitale europene nu poate să nu-și exprime considerația pentru acest deschizător de drumuri și orizonturi în activitatea diplomatică a Chinei. Cu atât mai mult cu cât află cu amărăciune că aceste realizări au fost obținute de Guo Songdao în condiții deosebit de vitrege. Primul său colaborator Liu Xihong, un individ ros de frustrare și invidie, străin de cunoștințe elementare ale activității diplomatice, însărcinat de forțele conservatoare din aparatul Zongliyamen să-și spioneze șeful și să raporteze fiecare mișcare a lui, a făcut totul ca să-i creeze greutăți și să-i submineze autoritatea. În rapoartele sale nu încetaseră să-l eticheteze drept trădător al intereselor țării, al cutumelor strămoșești, să-l învinovătească de prea multă apropiere de autoritățile și personalitățile britanice, de prea mult zel în însușirea limbii engleze etc. La început, Guo Songdao a căutat să se justifice, să se explice, dar până la urmă a renunțat și, dându-și seama că nu mai poate să-și desfășoare activitatea în condiții normale, și-a dat demisia.

După doi ani de activitate el și-a părăsit postul cu sănătatea subrezită și cu iluziile spulberate. La vârsta de 60 de ani, el a ajuns la concluzia că nu mai are ce să aștepte de la viață. S-a retras în locurile sale natale și acolo și-a petrecut, în singurătate și uitat de toți, ultimii săi ani de viață. La 18 iulie 1891, la vârsta de 74 de ani, s-a întors la strămoșii săi. Dușmanii săi nu l-au iertat nici după moarte. Au respins propunerea ca biografia sa să figureze în istoria oficială a dinastiei Qing și au impus ca *Notele de drum* și *Jurnalul din Londra și Paris* să fie retrase de pe piață, iar reeditarea lor să fie interzisă.

Mulți au fost însă și cei care au apreciat activitatea lui Guo Songdao, înțelegând că "după ce distinsul domn Guo a plecat în străinătate, a cucerit respectul străinilor față de chinezi", că datorită "blândeței și onestității sale, discernământului său, s-a impus străinilor și i-a făcut să înțeleagă că China nu mai este cea din trecut". O impresie bună a lăsat și în rândul demnitarilor și diplomaților britanici care l-au considerat „un adevărat gentleman, cu vederi foarte largi și un caracter puternic”, „devotat țării sale pe care a servit-o cu credință”. Ziarul „Times” a considerat plecarea sa de la post „regretabilă” și „o mare pierdere pentru țara sa”.

Împărăteasa-mamă Cixi într-o discuție cu Zeng Jize, care urma să-l înlocuiască, a spus: „Guo Songdao este un om bun. După numirea sa a făcut o treabă foarte bună, din păcate a fost denigrat de prea mulți”.

Azi biografia sa figurează în volumul *Biografiile celor 100 de patrioți ai Chinei*.

În locul lui Guo Songdao a fost numit Zeng Jize (1839-1890). Cu 21 de ani mai tânăr decât predecesorul său, Zeng Jize era fiul lui Zeng Guofan, unul din demnarii de

frunte ai Chinei imperiale, inițiatorul „*Yangwu yundong*” (*Mișcarea pentru însușirea treburilor străine*) chemată să înceapă procesul de modernizare a economiei și vieții sociale chineze. Între cele două familii existaseră relații strânse atât în ce privește frământările pentru soarta Chinei, cât și în ce privește dorința de a înțelege cauzele puterii țărilor occidentale și de a identifica modalitățile de a învăța din experiența lor. Aceste relații au fost consolidate prin căsătoria lui Zeng Jize cu fiica lui Guo Songdao.

Zeng Jize a crescut într-o familie cu renume de intelectuali rafinați, ce dispunea de o școală selectă și riguroasă. Aici se însușeau temeinic nu numai cunoștințele tradiționale ale culturii și civilizației chineze, ci și cele introduse din alte țări; apoi, aici se impuneau o ținută de înaltă moralitate și o conduită strictă; alături de părintele său, Zeng Jize a fost învățat și cu rigorile campaniilor militare. A participat la examenele imperiale și a ocupat diferite funcții în administrația de stat. Datorită educației primite, Zeng Jize a pornit în viața matură cu un bagaj solid de cunoștințe clasice tradiționale chineze, dar și cu unul de cunoștințe de știință, tehnică și gândire occidentale. La 33 de ani, în timpul perioadei de doliu după moartea tatălui său, s-a apucat să învețe singur limba engleză și a reușit să și-o însușească satisfăcător de bine. O va perfecționa mereu, convins fiind că ”fără acest instrument lingvistic comunicarea cu partenerii occidentali ar fi imposibilă, iar posedarea lui insuficientă și defectuoasă ar putea aduce daune serioase intereselor țării sale”.

Ca o confirmare a recunoașterii pregătirii sale intelectuale multilaterale și a integrității sale morale, în toamna anului 1877, împăratul i-a conferit titlul nobiliar de marchiz, iar, apoi, cu un an mai târziu, pe cel de marchiz de rangul I. La scurt timp după aceea, a fost numit în funcția de ministru al legațiilor Imperiului Qing în Marea Britanie și în Franța.

Zeng Jize a primit această însărcinare cu spiritul de răspundere ce l-a caracterizat și s-a străduit ca până la preluarea funcției să-și completeze cunoștințele de limbă engleză și să se familiarizeze cu eticheta și obiceiurile occidentale, să-și îmbogățească cunoștințele de drept și justiție din acea zonă. În acest scop, a petrecut câteva luni la Shanghai și în alte orașe de coastă deschise comerțului cu alte țări. La Shanghai a solicitat ajutorul unor erudiți pentru a se documenta cu privire la secretele activității diplomatice, pentru însușirea tehnicii conversațiilor diplomatice și pentru a aprofunda analiza situației interne a marilor puteri, ca și a politicii lor în relațiile cu China.

Dar, asemenea predecesorului său, nici Zeng Jize nu a fost scutit de denigrările, de batjocura și invectivele elementelor conservatoare și nici de sfatul prietenilor de a renunța la această slujbă, care făceau din el, în concepția lor, „o slugă a diavolilor străini”. El a căutat să polemizeze cu ei, să mențină disputa în cadrul unor dezbateri cu caracter academic și, încurajat și de împărăteasa mamă Cixi, a fost gata să le înfrunte și să-și ducă la bun sfârșit misiunea.

La 22 noiembrie 1878, s-a îmbarcat pentru lungul drum ce-l va duce în cele două capitale europene. După ce a prezentat scrisorile de acreditare președintelui Franței, Marie Edme Patrice Maurice Mac-Mahon a traversat Canalul Mânecii și după plecarea lui Guo Songdao, la 31 ianuarie 1879, și-a început activitatea în capitala Marii Britanii.

A urmărit cu atenție și cu spirit critic aspectele vieții atât de deosebite ale Londrei și le compara cu cele cunoscute lui din cărți și din auzite. L-a interesat sistemul politic,

obiceiurile, evoluția limbii engleze; s-a aplecat asupra dreptului public și cel internațional; s-a interesat de la Lesepe de modul cum a fost construit canalul Suez și de planurile de construire a canalului Panama; la Universitatea Oxford s-a documentat asupra evoluției relațiilor culturale dintre Orient și Occident, asupra aspectelor de influență reciprocă; a urmărit viața culturală londoneză și a rămas impresionat de spectacolul shakespearean Hamlet. Apreciind că în fiecare țară sunt lucruri bune, care merită să fie însușite și pentru care țările respective trebuie să fie respectate, din cele văzute a selectat elementele pozitive care prezentau interes pentru modernizarea Chinei, elaborând o strategie nouă pentru „*Yangwu yundong*” (*Mișcarea pentru însușirea treburilor străine*). După părerea lui Zeng Jize ”împrumutarea cunoștințelor din străinătate nu constituie nici un mister, trebuie doar ca totul să fie foarte bine judecat și să ne apropiem de această problemă fără îngâmfare, dar și fără umilință”.

În luna ianuarie 1880, a primit o însărcinare deosebit de grea: să renegocieze tratatul de la Livadia și cele trei anexe ale acestuia cu privire la regiunea Ili, document semnat de marele dregător plenipotențiar, (quanquan dachen), Chong Hou la 2 octombrie 1879; tratatul al cărui prevederi vizau grele pierderi teritoriale și acordarea unor avantaje comerciale exagerate Rusiei, erau considerate de Curtea Imperială rușinoase și inacceptabile.

Zeng Jize și-a dat seama de complexitatea misiunii sale și de dificultățile cărora va trebui să le facă față. Se simțea pus în situația ”de a scoate din gura tigrlui halca de carne de abia apucată”. Îi era evident că „nici o țară, fie ea chiar mică, nu ar accepta nesocotirea peste noapte a unui tratat semnat de către un demnitar plenipotențiar în prezența șefului statului unei țări, darămite o țară puternică precum Rusia”. În același timp, a știut că lipsa de unitate în sânul guvernului Qing în privința orientării politicii externe îi va adăuga greutate în îndeplinirea misiunii sale datorită instrucțiunilor, nu arareori contradictorii, avea temeri că va împărtăși soarta lui Chong Hou care după întoarcerea sa din misiune a fost aruncat în temniță, fiind acuzat de trădare.

Hotărât să ducă la bun sfârșit această sarcină a supus unei analize atente situația dată, folosindu-se de surse ample de informare. A ajuns la concluzia că, după războiul ruso-turc, puterea economică și militară a Rusiei a slăbit considerabil, fiind în acel moment lipsită de capacitatea de a duce un război de amploare. Totodată, a aflat că țarul și ministrul său de Externe ar fi înclinați să rezolve problema Ili pe calea tratativelor, cu atât mai mult cu cât armatele imperiului Qing, sub comanda lui Zuo Zongtang se dovedea a fi bine pregătită pentru o confruntare decisivă. În aceste condiții a considerat posibil ca folosind mijloace diplomatice adecvate ar putea să atingă țelul urmărit și și-a propus ca în timpul tratativelor să fie ferm și „să nu cedez chiar dacă va fi nevoie să înghit jar”.

În luna iulie 1880, în calitate de mare dregător diplomatic al Imperiului Qing (waijiao dachen), Zeng Jize a plecat la Sankt Petersburg unde a început tratativele anevoioase. Pentru desfășurarea sistematică a tratativelor, a propus ca acestea să se desfășoare pe trei probleme, respectiv cele legate de graniță, cele legate de comerț și cele legate de despăgubiri, acordând prioritate celor legate de problemele teritoriale. Timp de o jumătate de an a negociat călăuzindu-se după principiile marilor strategii chinezi „de a rămâne ferm pe poziții, neintimidat de forța brutală, chiar după repetate înfrângeri, atât timp cât dispune de argumente suficiente; de a se retrage când se ivește

o ocazie favorabilă în momentul în care puterea de convingere scade; să accepte tot ce este acceptabil și să refuze fără nici o rezervă tot ce nu poate fi acceptat. Și toate acestea fără ca să suprasolicite măreția Chinei și fără ca să recurgă la proferarea jignirilor la adresa altora.” La începutul lunii februarie a anului 1881, s-a ajuns la semnarea *Tratatului sino-rus cu privire la Ili*, conform căruia a fost recuperată o bună parte din teritoriile cedate Rusiei în regiunea Râului Ili; au fost, de asemenea, reduse privilegiile comerciale acordate Rusiei, precum și numărul consulatelor rusești din Regiunea Xinjiang. După obținerea acestor concesiuni din partea delegației ruse, Zeng Jize a înțeles să menajeze orgoliul oponentilor săi și a acceptat ca suma acordată Rusiei pentru cheltuielile militare efectuate în timpul ocupației acelei regiuni să se mărească de la 5 la 9 milioane de ruble.

Datorită abilității sale diplomatice, Zeng Jize a obținut un succes remarcabil. Pentru prima dată în istoria Chinei de după războiul opiumului (1840) se reușește să se negocieze un tratat care a apărut suveranitatea și integritatea teritorială a țării, interesele sale economice și recucerirea teritoriilor ocupate de puterile străine. Realizarea sa a rămas o faptă unică în istoria diplomației imperiului chinez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, realizare în urma căreia Zeng Jize a câștigat stima și respectul contemporanilor și urmașilor săi.

În perioada în care a fost chemat să îndeplinească dificila misiune de renegociere a tratatului de la Livadia, Zeng Jize a devenit un personaj important și în istoria relațiilor româno-chineze. Ca ministru plenipotențiar al Marelui Imperiu Qing la Paris el a fost acela la a cărui „bunăvoință” a apelat Mihail Kogălniceanu, ministrul plenipotențiar al României în capitala Franței pentru „a transmite înaltei sale destinații” mesajul din 8/20 aprilie 1880 al principelui Carol al României în care a adus la cunoștința Curții Imperiale Qing proclamarea independenței României în timpul războiului din 1877-1878 și consacrată prin Tratatul de la Berlin din 13 iulie 1878. Tot el va fi acela care în data de 13 ianuarie 1881, fiind în misiune la Sankt Petersburg a transmis de acolo o depeșă reprezentantului diplomatic la Paris al României în care a comunicat: că „din cauza minoratului Suveranului, alteța Sa Imperială Prințul Kong, unchiul Împăratului Chinei, și alți înalți funcționari ai Imperiului, m-au rugat să am bunăvoința de a prezenta Alteței Sale Regale, Prințul Carol I, felicitările M.S. Împăratul și urările sale călduroase de prosperitate și bunăstare țării și poporului României”. Acest schimb de mesaje oficializează recunoașterea reciprocă de către cele două state și învederează atitudinea mutuală binevoitoare a celor două guverne, constituindu-se într-un jalon capital al relațiilor româno-chineze, în primul act diplomatic al istoriei acestor relații. Are o particulară semnificație împrejurarea că săvârșirea acestui act este motivată nu doar de o lăudabilă curtoazie internațională ci și de o superioară înțelegere a valorilor dreptului menit să guverneze relațiile între state, indiferent de distanțele dintre ele ori de dimensiunile lor sau ponderea lor în lume.

După întoarcerea sa din Sankt Petersburg, Zeng Jize a urmărit cu îngrijorare evoluția evenimentelor din Vietnam, țară închinată Chinei. Tendințele colonialiste ale Franței, care au început să se manifeste în sudul Peninsulei Indochineze, în anii 80 ai secolului al XIX-lea, au luat proporții, evidențiindu-se planul de a o ocupa în întregime și, de acolo, de a pătrunde în provinciile din sudul Chinei. În guvernul imperial a

devenit dominantă gruparea care, convinsă fiind că puterea militară, cu precădere cea navală, a Chinei este prea slabă pentru o confruntare, a impus o orientare defetistă, pregătită să cedeze în fața Franței și să renunțe la apărarea Vietnamului. Zeng Jize cunoscând situația internă a Franței și știind că ea nu are capacitatea de a disloca forțe militare atât de numeroase încât armata chineză să nu reușească să-i facă față cu succes, s-a pronunțat pentru acțiuni militare ferme și pentru apărarea Vietnamului de colonizare. Nu a pregetat să folosească presa franceză pentru a influența opinia publică împotriva acțiunilor militare din Vietnam, ceea ce a declanșat o campanie de denigrare a lui. În aprilie 1883, reprezentantul guvernului Qing, Li Hongzhang a semnat la Tianjin Tratatul sino-francez prin care a recunoscut dominația colonială franceză din Vietnam. Imediat după aceasta, Zeng Jize a fost înștiințat de demiterea lui din funcția de ministru plenipotențiar al Chinei la Paris. Întors la Londra a căutat să-și continue activitatea, îndurerat fiind de evoluția evenimentelor care au confirmat justetea părerilor sale: armata franceză și-a extins acțiunile și pe teritoriul Chinei. În ciuda faptului că a suferit o înfrângere spectaculoasă, Li Hongzhang a semnat totuși un nou tratat cu Franța prin care s-a recunoscut statutul de protectorat francez al Vietnamului.

La începutul anului 1884, Zeng Jize a fost numit vicepreședinte al Consiliului Armatei. În iunie 1885, a fost desemnat succesorul său în postul de ministru plenipotențiar al Chinei în Marea Britanie, iar în august 1886 a părăsit Londra. Întors acasă, nu i s-a găsit un post în care să fructifice cunoștințele acumulate și capacitățile sale intelectuale. Izolat de toți și neînțeles de nimeni și-a sfârșit îndurerat zilele în anul 1890. Numele său a rămas însă înscris pe loc de cinste în istoria diplomației moderne a Chinei, ca un predecesor al celor care au impus China pe arena internațională, precum și ca pe compozitorul primului imn național al Chinei.

THE FIRST CHINESE DIPLOMATS IN OCCIDENT

Abstract

The article presents the biographies of the first two Chinese diplomats who opened up China's path of modern diplomacy, after a rather brutal start in the first half of the XIX Century of the relations with Western countries following the opium trade and military conflicts and signing of unequal treaties.

Guo Songdao (1818-1891) was the first Chinese dignitary designated in 1876 to represent the Qing imperial court in Great Britain and subsequently in France. In January 1877, he presented his credentials to Queen Victoria of Great Britain. Being one of China's most outstanding poet and intellectual Guo Songdao took his new assignment with a sense of high responsibility, proving much competence. He approached the new living conditions with understanding trying to integrate in it, he was ready to accept all the new information he get daily and was able to select from them those which he considered useful for his country's modernization. He provided Zongli Yamen with a wealth of information and formulated a large number of proposals to be adopted by the Chinese government such as: opening consulates in countries where Chinese citizens lived in large number, like USA and the British colonies, in order to protect their interests; translating laws and regulations in force in foreign countries; participating in international conferences treating problems of interest for China, etc. He learned very quickly how to use the conditions (laws, justice, mass media, personal contacts etc.)

offered by modern states like Britain and France to protect his country's and its citizens' interests. His activity much appreciated by the Empress dowager Cixi and other open minded officials of the Court, as well as by foreign personalities was unfortunately undermined by elements of the conservative forces and in 1879 he presented his resignation. He died broken hearted in 1891. His biography was included in the volume *Biographies of the 100 patriots of China*.

Guo Songdao was replaced by marquis Zeng Jize (1839-1890), son of the famous personality of imperial China, Zeng Guofan who initiated *Yangwu yundong* (Campaign for accepting foreign technology in order to modernize China), also a remarkable intellectual of China. He continued his predecessor's activity with the same sense of responsibility, competence and open-mindedness. With remarkable diplomatic skill he succeeded to renegotiate the Ili Treaty with Russia obtaining for the first time after the Opium War (1840) the recognition of China's integrity and sovereignty. His name is also on the first page of the history of the Romanian-Sino relations, as he was the person who handed over to the Chinese Emperor Prince Carol's letter announcing the proclamation of independence of Romania and to Prince Carol, the answer of the Imperial Court of China. He also left his posting unsatisfied as his diplomatic expertise concerning the colonial expansion of France in Vietnam and in the Southern part of China were ignored and his activity disregarded. He passed away in 1890. Future generations hold in high esteem his personality and diplomatic achievements.

Bibliografie selectivă

- *Zhongguo Lishi Da Cidian*, (Marele Dicționar al Istoriei Chinei), vol. I și II, Shanghai, 2000.
- *Encyclopedia of China History* vol.I-III, Redactor-șef: Ji Jianghong, Beijing, 2003.
- *Zhongguo Renming Da Cidian*, (Marele dicționar al numelor de personalități din China), Shanghai, 1933.
- *Zhongwai guanxi sanbai ti* (300 de teme ale relațiilor Chinei cu străinătatea), Redactor principal: Shi Yuanhua, Shanghai, 1991.
- ZHAO JIAYING: *Zhongguo Jindai Waijiaoshi* (1840-1919) (Istoria diplomației Chinei moderne), Taiyuan, 1994.
- *Dangdai Zhongguo yu Zhongguo Waijiao*, (China contemporană și politica externă a Chinei), Beijing, 2003.
- *Zhongguo Wenhua Zhishi Jinghua* (Chintesența cunoștințelor cu privire la cultura chineză), Beijing, 1990.
- *Zhongguo Shiji Jinghua Yicun* (Culegere de texte reprezentative ale istoriografiei chineze), vol. I-IV, Redactor principal: Yang Xiangkui, Jinan, 1993.
- ZOU CHANGLIN: *Zhongguo Li Wenhua* (Cultura Li din China), Beijing, 2000.
- ZOU YUANCHU: *Zhongguo Huangdi Yaolu* (Scurte biografii ale împăraților Chinei), Beijing, 1990.
- GE XIANXIONG: *Zhongguo Lidai Jiangyu biandong* (Granițele Chinei de-a lungul istoriei), Beijing, 1991.
- GUO BONIAN, LIU FUYUAN: *Xinbian Zhongguo Shihua* (O nouă istorie a Chinei) vol. I-II, Shanghai, 1984.
- MENG SHAOHONG: *Kangxi Dadi Quanzhuan* (Biografia completă a marelui împărat Kangxi), Changchun, 1991.
- *Yingxiang Zhongguo Lishi de yibaige Nanren* (Biografiile a o sută de bărbați care au exercitat influență asupra istoriei Chinei), Redactor principal: Xiao Li, Guangzhou, 1992.

- *Zhongguo Jindai Mingliu Zhuanji Daguan* (Biografiile marilor personalități ale Chinei moderne), Redactor principal: Zheng Tingping, Beijing, 1994.
- *Fengyu Yuwai xing* (Călători temerari pe meleaguri străine), Redactor principal Zhu Yafei. Jinan, 2004.